

Таким чином, ринкові умови господарювання вимагають постійного підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств, що забезпечує здобуття конкурентних переваг та постійну фінансову стійкість підприємств.

Література

1. Боднарчук Р. Конкурентоспроможність виробничих структур оборонно-промислового комплексу України: конкурентні переваги, шляхи і засоби їх досягнення// Економіка України. – 2006, № 3. – С. 26-33.
2. Борисенко З. Конкурентна політика як передумова ефективності ринку// Економіка України. – 2006, № 5. – С. 88-92.
3. Економіка підприємства: Підручник/ За заг. ред. С.Ф. Покропивного. вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
4. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
5. Кваша С., Лука О. Конкурентоспроможність вітчизняної аграрної продукції в умовах вступу України до СОТ// Економіка України. – 2003, № 10. – С. 79-85.
6. Кіндзерський Ю., Паламарчук Г. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні// Економіка України. – 2006, № 8. – С. 19-29.
7. Конкурентна стійкість на ринку: оцінка конкурентоспроможності як чинник визначення стійкості підприємства ринку// Легка промисловість. – 2003, № 3. – С. 37.
8. Новосад С. Повышение конкурентоспособности предприятий текстильной промышленности// Маркетинг. – 2007, № 4. – С. 102-110.
9. Оскольський В. Про перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки// Економіка України. – 2007, № 12. – С. 4-11.
10. Шпаганко А. Про сутність поняття "стратегічна конкурентоспроможність"// Економіка України. – 2007, № 6. – С. 45-49.

УДК 334.722:336.564

Здобувач А.Р. Огоновський – Львівська КА

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПОДАТКІВ, ЇХ СТРУКТУРИ

Окреслено методологічні засади та з'ясовано інструментарій дослідження сутності податків і їх структури. Виокремлено такі методи дослідження податків, як: аналіз і синтез, індукція і дедукція, історико-логічний і порівняльний методи, побудова економіко-математичних моделей.

Competitor A.R. Ogonovski – L'viv commercial academy

Methodological principles and instrumentary research of the sense of due, its structure

It defines the methodological principles and develop instrumentary research of the sense of due, its structure. It is appropriate such methods research due as: analyses and syntax, induction and deduction, history-logical and comparative methods, building economical mathematical models.

Вступ. Будь-яке дослідження економічних, соціальних або природних, фізичних чи інших явищ і проблем вимагає певного підходу, прийомів, способів, за допомогою яких тільки і можна з'ясувати їх сутність, природу, визначити шляхи вирішення назрілих проблем. Таку сукупність прийомів, засобів і методів, за допомогою яких здійснюється пізнання будь-яких економічних, природних чи інших явищ у науковій термінології прийнято називати

методологією. Цей термін походить від грецьких слів "methodos", яке означає шлях до чогось, шлях пізнання, і "logos" – слово, поняття.

У монографії львівського вченого С.К. Реверчука "Малий бізнес: методологія, теорія, практика" методологія трактується як "... стратегія наукового пошуку, яка охоплює методи, методіку, техніку і принципи дослідження [1]. У такому формулюванні визначається не стільки сутність методології дослідження, як її структура, елементи, методи, методика, техніка, принципи.

Перелік визначень методології різними авторами можна було б продовжити. У більшості вони різняться редакційною формою. Спільним для них є те, що їх автори методологію трактують як спосіб, метод, засіб пізнання, які залежать ще й від предмету дослідження. Це різноманіття способів, засобів, методів дослідження формує структуру методології.

Автори підручника для вузів "Економічна теорія" виділяють такі структурні елементи методології економічних досліджень: 1) філософські і загальнонаукові принципи пізнання; 2) закони діалектики; 3) категорії філософії; 4) закони і категорії економічної теорії; 5) раціональні засоби і методи прикладного економічного аналізу [2].

У багатьох авторів підручників навчальних посібників вказується дещо інша структура методології економічних досліджень, вона має більш прикладний характер. Так, автори підручника "Экономика" до методології пізнання в економічній теорії відносять методи порівняльного аналізу, метод наукової абстракції, метод графічних відображень і метод економіко-математичного моделювання, а також принципи взаємодії теорії та практики, єдності мікро- та макроаналізу [3].

Звичайно методи наукового дослідження різних економічних процесів, явищ мають свою специфіку. Вони залежать від об'єкта та завдань дослідження рівня володіння дослідником економічним інструментарієм. Масштаби арсеналу засобів дослідження значною мірою залежать від широти, величини об'єкта дослідження. Чим він ширший, тим більш різноманітним має бути арсенал засобів, прийомів економічного дослідження. Причому, це стосується як природничих, так і економічних наук. "Всі прийоми виявлення зв'язку між причиною і наслідками описані в трактатах про науковий метод повинен послідовно застосовувати і економіст, – пише А. Маршалл, – не існує якого-небудь методу дослідження, який можна було б визнати методом тільки економічної науки, але всякий метод потрібно використовувати у відповідному випадку – або самостійно або в комбінації з іншими... так само, як на шаховій дошці кількість різних комбінацій така велика, що заведве в історії шахів натрапити на дві точно однакові партії, так і в битвах, які дослідник веде з природою, щоб вирвати у неї її приховані істини, не буває і двох таких, де він використовував би одні і ті ж методи в одній і тій же комбінації" [4].

Методологія складається з різних елементів, способів дослідження. Такий склад називається структурою методології. Єдиного погляду на це серед учених-економістів немає. Так, автори навчального посібника "Экономическая теория" у таку структуру включають: 1) філософські і загальнонаукові принципи пізнання; 2) закони діалектики; 3) категорії філософії; 4) закони і

категорії економічної теорії; 5) раціональні засоби і методи прикладного економічного аналізу [5]. В цьому визначенні домінує загальнотеоретичний підхід до проблеми.

Але є й інша думка щодо цього. У підручнику "Економіка" елементами методології економічної теорії названо метод порівняльного аналізу, метод наукової абстракції, метод графічних відображень, метод економіко-математичного моделювання а також принципи взаємодії теорії і практики [6]. Подібну структуру методології економічної науки подають автори навчального посібника "Курс економічної теорії – метод наукової абстракції, функціонального аналізу, економіка математичного моделювання та економічний експеримент" [7].

Постановка завдання. Метою нашої статті є окреслити методологічні засади та з'ясувати інструментарій дослідження сутності податків і їх структури.

Результати. Методологія дослідження податків передбачає застосування різноманітних наукових методів, прийомів, які дають змогу вивчати системи економічних відносин, що виникають між учасниками процесу створення сукупного суспільного продукту, його розподілу, перерозподілу, формування загальнодержавного, місцевих бюджетів, централізованих цільових фінансових фондів та їх використання. Конкретними методами, якими ми скористались у своєму дослідженні, є аналіз і синтез, методи абстракції, індукції і дедукції, історико-логічний метод, статистичний, економіко-математичного моделювання та інші методи.

Жодна з наукових робіт, зокрема і наше дослідження, не обходиться без аналізу відповідних економічних процесів, явищ. Аналіз являє собою розчленування одного цілого на окремі його елементи, частини для того, щоб усебічно вивчити властивості кожної з них окремо, їхньої взаємодії в системі. Зокрема, в процесі дослідження фінансів виокремлюють фінанси держави, фінанси місцевих органів влади, фінанси підприємств, організацій.

У процесі вивчення системи податків у країні ми їх розчленуємо на прямі і непрямі. В системі непрямих податків окремо з'ясовуємо кожен з таких видів податку – податок на додану вартість, податок з обігу, прямих – податковий податок на фізичних осіб, податок на землю, нерухомість та ін. При цьому з'ясовується роль кожного з них у формуванні доходу державного і місцевого бюджетів, особливості їх справлення тощо. У такий же спосіб досліджуються й інші категорії фінансів.

Дослідження завершується загальним аналізом предмету чи явища. Важливо виявити взаємодію кожного з окремих елементів в їх єдності, в системі. Таке об'єднання раніше роз'єднаних елементів у ціле, в систему є синтезом. Так усі види податків – прямих і непрямих, різного роду податкових зборів утворюють податкову систему держави, а всі види бюджетів – державного бюджету і бюджетів місцевих органів влади – утворюють зведений або консолідований бюджет держави.

Аналіз і синтез – це дві сторони одного і того ж процесу дослідження, вони доповнюють одне одного, дають змогу краще, більш ґрунтовно розкрити змістовну суть того чи іншого досліджуваного предмету, явища.

Важливим і ефективним методом наукового пізнання є наукова абстракція. Нею широко користуються економісти яким доводиться у своїх дослідженнях мати справу з багатьма чинниками, які мають вплив на ті чи інші явища, події. У цьому випадку, вважає відомий економіст А. Маршалл, "найкраще розглядати їх окремими групами і виробити низку окремих рішень як допоміжних для нашого головного дослідження. Тому ми починаємо з виділення первинних відносин, що торкаються пропозиції, попиту і ціни на окремий товар. Ми виключаємо вплив усіх інших чинників застереженням "за інших рівних умов", хоча і не вважаємо їх інертним, а тільки тимчасово ігноруємо їх дію. Такий науковий прийом набагато старіший самої науки цим методом розсудливі люди свідомо або несвідомо користуються з давніх часів для вирішення всіх важких проблем повсякденного життя" [4]. В природничих науках цей метод також широко використовується. Фізик або хімік, вивчаючи фізичні чи хімічні явища, намагаються усунути у своїх дослідах сторонні, побічні чинники, щоб дослідити природу явища в чистому вигляді. Для цього вони використовують додаткові прилади і технічні засоби, реактиви тощо. В економічній науці такої можливості немає. місце технічних засобів тут займає сила абстракції. Економіст у своїй уяві вибудовує можливий хід подій, їх наслідки після проведення тих чи інших економічних заходів, реакцію суспільства, окремих соціальних груп населення на прийняття або відхилення законів, якими зачіпаються їх економічні інтереси.

Метод абстракції плідно використовується при обґрунтуванні тієї чи іншої економічної категорії, зокрема таких як фінанси, гроші, кредит, прибуток, податок та інші.

Широковживаним методом економічних досліджень є індукція і дедукція. В індуктивному методі важливе значення мають збір та нагромадження фактичного, статистичного матеріалу, правильне їх опрацювання. Систематизація та аналіз таких матеріалів дають змогу простежити закономірності в розвитку економічних процесів у часі, просторі, сформулювати і обґрунтувати закон, зробити узагальнення, теоретичний висновок, навіть розробити загальну теорію, концепцію. Таке теоретичне узагальнення на основі фактичного матеріалу, його опрацювання і систематизації прийнято називати індуктивним методом дослідження.

Використовуючи метод логічного мислення, економіст на основі опрацьованого фактичного матеріалу має можливість зробити певні висновки про тенденції та перспективи розвитку економіки, економічних відносин у суспільстві і його окремих сферах діяльності. Цей метод дає змогу передбачити можливі шляхи вдосконалення економічних відносин, або ж запобігти розвитку негативних тенденцій в економіці країни.

Метод дедукції в економічних дослідженнях є протилежним індуктивному. Він передбачає сходження від загальнотеоретичного до конкретного, одиничного явища, елемента. Іншими словами – дедукція, це такий спосіб мислення, дослідження, який дає змогу зробити висновок про можливий хід подій, тенденцій, розвитку окремих частин цілого на основі знання загальних закономірностей розвитку тих або інших процесів, економічної системи, її

окремих сфер. Наприклад, вивчаючи фінанси, їх економічний зміст і функції, ми робимо висновок, що такі ж функції виконують їх структурні елементи: державні і місцеві бюджети, фінанси підприємств, організацій, цільові і фінансові фонди, податки.

Індукція і дедукція, подібно до аналізу і синтезу, являють собою єдність процесу економічного дослідження, доповнюють одне одного. "Науковій думці потрібні і індукція, і дедукція, – пише А. Маршалл, – так само, як людині для ходіння потрібні дві ноги: і права, і ліва. Методи, які вимагаються для здійснення цієї подвійної роботи, не становлять специфічної особливості економічної науки, вони властиві для всіх наук. Усі прийоми пошуку зв'язку між причиною і наслідком, описані в трактатах про науковий метод, повинен послідовно застосовувати і економіст" [4].

У своєму дослідженні ми користувалися методом поєднання історичного з логічним підходом. Історичний підхід полягає у фіксації подій, фактів у тій послідовності, у якій вони відбуваються в житті. У реальному житті розвиток не завжди проходить рівномірно, послідовно – від нижчих до вищих форм суспільного буття. У цьому процесі бувають відступи, зигзаги. Економіст-дослідник звільняється від оцінки економічних явищ, які є наслідком випадковостей, зигзагів у поступальному розвитку суспільства. Економічні процеси досліджуються у їх логічній послідовності – виникненні, становленні, розвитку. Саме у такій послідовності розглядаються проблеми виникнення і формування податкової системи в Україні. Логічний підхід до вивчення проблем не обмежується абстрактним викладом. Отримані дослідником логічні висновки зіставляються з фактами, конкретною економічною дійсністю тієї чи іншої країни, або групи держав.

Поряд з названими методами економічних досліджень податкової системи популярним є і метод економіко-математичного моделювання, сутність якого полягає у розробці математичної моделі, яка враховує, з одного боку, інтереси держави, наповнення бюджету, а з іншого, – основні інтереси платника податків, вплив на ці інтереси і його поведінку різного рівня податкових ставок та видів податку. Цей метод безпосередньо пов'язаний з регулювною функцією фінансів, критерієм визначення оптимальної податкової ставки, тобто такого, який би найбільш повно забезпечував інтереси держави і в той же час сприяв господарсько-комерційній діяльності платника податків. Прикладом такого моделювання можуть бути розрахунки і побудова кривої Лаффера. Поряд з цим обов'язково враховується фіскальне значення того чи іншого податку у їх сукупності шляхом введення в модель певних обмежень, насамперед забезпечення мінімально допустимого надходження коштів від того чи іншого податку або у всій їх сукупності.

Крім зазначених методів існує ще емпіричний метод, який полягає у використанні набутого податківцями практичного досвіду при визначенні ними податкових ставок, вибору порядку надходжень тих чи інших видів податків, сприйняття цих податків і податкових ставок платниками податків. При цьому конче необхідно знати вплив податків і податкових ставок на фінансові ресурси господарюючих суб'єктів. Якщо платник буде незадоволений по-

датком і рівнем податкових ставок, то це призведе до скорочення підприємницької активності, переходу економік у тінь, що у всіх випадках веде до скорочення надходжень в бюджет.

Окрім цих наукових методів, при визначенні і справленні податків існує ще й інтуїтивний підхід до встановлення податкових ставок. Він ґрунтується на аналізі стану податкової системи, тенденцій, які спостерігаються у розвитку економіки. Але цей метод не надійний, він не годиться для макроекономіки. Ним, як правило, користуються при встановленні норм і порядку місцевих податків та різних зборів.

В арсеналі економістів-дослідників користується популярністю метод порівняння. Цей метод вживається там, де потрібно зіставити рівень ефективності виробництва, використання матеріальних і сировинних ресурсів, ефективності праці, функціонування податкової фінансово-грошової системи в країні тощо. Зіставлення різних показників дає змогу виявити резерви підвищення ефективності функціонування всієї системи або окремих її елементів, запозичити кращі методи організації виробництва, праці, використати досвід для поліпшення функціонування податкової чи будь-якої іншої системи. це особливо важливо для країни, яка здійснює перехід від командно-адміністративної до соціально-орієнтованої ринкової економіки, у якій доводиться заново формувати всі елементи ринкової економіки, включаючи і податкову систему. Необхідність порівняння як загально-наукового методу пізнання зумовлена тим, що в економічному житті ніщо не може бути само собою. Будь-яке явище, успіх або невдача оцінюється у порівнянні. Для того, щоб об'єктивно зробити це, ми порівнюємо, наприклад, поточні показники розвитку економіки, бюджетних доходів з тими, що були в минулому – в період існування радянської влади, з аналогічними показниками в інших країнах. Порівнюють не тільки кінцеві результати, характеризують ефективність функціонування системи, а й закони, які регулюють господарсько-комерційну діяльність, систему грошового обігу, організацію контролю за витратами бюджетних ресурсів тощо. Немає таких показників, явищ у житті, які не можна було б зіставляти, порівнювати як у часі, так і в просторі.

В усіх випадках користування тим чи іншим методом пізнання необхідно виходити зі здорового глузду, який властивий кожній нормально розвиненій, з певним життєвим досвідом людині. На думку С.К. Реверчука, "здоровий глузд – це здатність людини самостійно вирішувати питання щодо повсякденного життя, виходячи з власних інтересів, набутого досвіду. У цьому випадку враховуються також інтереси інших, щоб життя протікало нормально, щоб не виникали конфлікти, здатні потрясти його основи" [1, с. 13]. У такому, загалом правильному визначенні поняття "здоровий глузд" на наш погляд, пропущено дуже важливу річ: при вирішенні проблем потрібно враховувати насамперед наявні матеріальні, фінансові, правові ресурси, які тільки і можуть забезпечити реалізацію поставлених завдань, задоволення потреб, інтересів індивіда, громадян. Нам здається, що поняття "здоровий глузд" є лише спосіб мислення людини, який ґрунтується на реальності буття, і тільки. Це не метод дослідження, як вважає С.К. Реверчук. Здоровим глуздом люди-

на користується завжди і протягом всього свого життя, у будь-якій життєвій ситуації. Ще більшою мірою це стосується до політичних партій і лідерів. Звичайно, здоровий глузд має бути притаманним і економічним дослідженням. Дослідження без здорового глузду – безплідні", – пише А.М. Маршалл. Він наголошує, що економічна наука втілює в собі тільки роботу здорового глузду, доповненого прийомами організованого аналізу і загальних висновків, які полегшують завдання збору, систематизації окремих фактів і формування на їх основі висновків" [4, с. 95].

Використання будь-якого методу дослідження спирається на факти, досвід використання великих масивів статистичного матеріалу. Без них неможливо виявити тенденції, закономірності економічного, соціального розвитку в країні. Такі матеріали зосереджуються в органах статистики, галузевих міністерствах, в бухгалтерії підприємств, їх об'єднань. Інформація про стан розвитку економіки, соціальні явища час від часу публікується в засобах масової інформації. Зібрані статистичні матеріали мають бути відповідно опрацьовані, систематизовані, якомога повніше зведені в таблиці або ж відповідно відображені графічно. На основі опрацювання таких матеріалів можливо виявити тенденції розвитку, закономірності або ж навіть сформулювати закон, розробити теорію, обґрунтувати відповідну ідею. Правильність теоретичних висновків, ідеї повинні бути перевірені експериментом, практикою.

Результати економічного і соціального розвитку України в 90-х роках минулого століття, в перші роки ХХІ ст. показують, що визначений керівництвом держави курс в перехідний період був помилковим, призвів до значного руйнування продуктивних сил, зубожіння населення країни і потребує перегляду засадничих основ економічної і соціальної політики держави.

Негативні наслідки реформування економіки в країні, її окремих галузей, суспільних відносин були б значно меншими, а можливо їх і зовсім не було б, якби влада враховувала поради науковців про те, що теоретичні висновки, концепції необхідно перевіряти практикою, експериментом. Причому експериментувати доцільно не в масштабі всього народного господарства країни, а в межах окремого виробничого об'єкта або адміністративно-територіального формування (село, район). У разі негативних наслідків експериментування втрати можуть бути обмежені і можна буде в теоретичні висновки, законодавство внести відповідні поправки, щоб домогтися позитивних результатів. Лише після такої практичної перевірки і отримання позитивних наслідків доцільно нововведення рекомендувати для всієї країни.

У процесі дослідження економічних явищ, зокрема при вивченні податкових відносин, учений-економіст користується відповідними поняттями (валовий внутрішній продукт, прибуток, податок, заробітна плата і т. ін.), сукупність яких формує відповідний понятійно-категоріальний апарат, свого роду інструментарій дослідження. Економічні категорії – це по суті мова економістів, господарників, усіх тих, хто зайнятий у сфері економіки. Економічні категорії являють собою теоретичне вираження відповідних економічних відносин між людьми, господарюючими суб'єктами, ними і державою та її органів у процесі виробництва, розподілу, перерозподілу ВВП, матеріальних

благ. У податковій системі такими категоріями є "податок" взагалі, "податок на прибуток", "податок на додану вартість" та інші види податків і різних видів податкових зборів, "податкова ставка" та ін.

Теоретичні засадничі основи податкової системи ґрунтуються саме на використанні таких найбільш загальноживаних понять (термінів). У Законі "Про систему оподаткування" дано визначення окремих термінів.

Платник податків – юридичні особи, їхні філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи, а також фізичні особи, на яких покладено обов'язок сплачувати податки і збори (ст. 4) [8].

Об'єктом оподаткування, за визначенням Закону "Про систему оподаткування" (ст. 6), є доходи (прибуток), додана вартість продукції (робіт, послуг), у тому числі митні та натуральні показники, спеціальне використання природних ресурсів, майна, юридичних та фізичних осіб та інші об'єкти, визначені законами України про оподаткування (ст. 6).

Ставки податків і зборів – розмір податку з одиниці оподаткування, яка може бути виражена у відносних показниках (відсотках) або в абсолютній сумі ставок податків і зборів, встановлюються Верховною Радою України, окремі збори у місцеві бюджети – органами місцевої влади (ст. 6). У ринковій економіці важливу роль відіграє податкова декларація – розрахунок, документ, що подається платником податків до контролюючого органу в строки та за формою, встановленими законодавством, на підставі якого здійснюється нарахування або сплата податку, збору (обов'язкового платежу).

Податкова пільга – повне звільнення від сплати податку або зменшення його на певну частку за певних умов (впровадження додаткових робочих місць, застосування нових технологій, виготовлення нових, прогресивних видів продукції тощо).

Податкова санкція – додаткова сплата податків при виявленні порушень податкового законодавства (ухилення від сплати податків, або сплата їх у неповному обсязі) [9].

Податковий період – час, що визначає період нарахування податку і терміни внесення його в бюджет держави або у місцеві бюджети.

Крім цих, є й інші економічні категорії, що пов'язані з формуванням і використанням податків. Жодна податкова система не обійдеться без використання названих вище термінів.

У соціально-економічних дослідженнях велику роль відіграють принципи, якими користується в наукових пошуках дослідник. Поняття "принцип", що в перекладі означає початок, основу, першопричину, походження. Змістовне значення цього слова істотно вплинуло на його наукове тлумачення в соціально-економічній, методологічній літературі. У книзі "Философские принципы в научном познании" принципи розглядаються як методологічна основа наукового дослідження, яка об'єднує навколо себе цілу групу законів і категорій [10].

Філософ С.А. Радіонова категорію "принцип" пояснює як "основу деяких сукупностей факторів або знань, вихідний пункт пояснення або керівництва до дій" [11]. У книзі "Философия и методологические науки" В.П. Ко-

хановський стверджує, що принцип – це "... фундаментальна теоретична основа, що відображає найістотніші характеристики реальної дійсності і є одночасно способом (методом) її пізнання". У цій же книзі, трохи нижче, він пише, що "принцип виражається за допомогою тих чи інших понять і законів (різного ступеня загальності), взятих у їх субординальному зв'язку і як система методологічних вимог, що регулюють пізнавальну та практичну діяльність людей" [12].

Відомий своїми науковими працями з економічної теорії економіст С.В. Мочерний дає таке трактування цього поняття: "Принцип, – пише він, – це вихідне положення і основа теорії і водночас заключний результат наукового дослідження, внаслідок чого в ньому відбуваються базисні закономірності розвитку певної матеріальної системи, об'єднується певне коло законів, понять і категорій, а також він виконує евристичну функцію щодо пізнання нових явищ і процесів, виступає найважливішим законом розгортання теорії у логічно завершену наукову систему" [5].

На відміну від наведених вище визначень "принципу" як поняття, в окремих наукових працях трапляється й інше, спрощене його трактування. С.К. Реверчук принцип розглядає як "... правило, або регулятивну норму, яку використовує дослідник у процесі дослідження" [1, с. 16]. Виходячи з наведених визначень, поняття "принцип", на нашу думку, необхідно розуміти як підсумковий результат певного дослідження, а також набутого людьми досвіду, сформульованих у вигляді правил, норм і вимог, якими необхідно користуватися в процесі пізнання природних, економічних явищ і процесів у суспільстві.

Для вченого-дослідника принцип насамперед означає непорушне правило, норму, якою він має користуватися при пізнанні того чи іншого явища, або розбудови фінансової, податкової чи інших систем. Такі принципи не залишаються незмінними. В міру розвитку суспільства, економічної теорії раніше сформульовані принципи формування тієї чи іншої системи можуть доповнюватися, змінюючись відповідно до тих новацій, що відбуваються в економіці, суспільному житті. Саме так відбувається з принципами побудови податкової системи в розвинених країнах. В усіх країнах в основі цієї системи лежать принципи, сформульовані ще у XVIII А. Смітом у його роботі "Исследование о природе и причине богатства народов". А. Сміт вважав, що правильно організована податкова система має насамперед ґрунтуватися на принципі зіставлення сплачуваних податків з доходами платника податків. Більший податок повинен сплачувати той, хто отримує вищий дохід. "Умови оподаткування, – писав А. Сміт, – мають бути простими, зрозумілими платнику податків; податок повинен сплачуватися у зручний для платника час і спосіб; сплачення податків має здійснюватися з якомога меншим для держави затратами" [13].

Ці принципи оподаткування знайшли свій подальший розвиток і доповнення у працях учених різних наукових шкіл і епох, у податковому законодавстві країн. Але, незалежно від особливостей соціально-економічного розвитку країн, основні принципи оподаткування, сформульовані А. Смітом,

і нині є наріжним каменем фундаменту податкової системи будь-якої сучасної розвиненої країни. Їх реалізація ґрунтується на відповідному податковому законодавстві. Ці принципи покладені в основу побудови податкової системи України.

Висновки. Таким чином, дослідження податків, як структурного елементу економічних відносин, здійснюється шляхом використання відповідних методів, засобів, прийомів, сукупність яких формує поняття "методологія дослідження". У складі цієї сукупності такі методи дослідження, як аналіз і синтез, індукція і дедукція, історико-логічний і порівняльний методи, побудова економіко-математичних моделей тощо. Використання цього арсеналу або його елементів залежить як від об'єкту дослідження, так в від фахового рівня самого дослідника, тих завдань, які він ставить у процесі вивчення проблеми. При вивченні економічних, фінансових явищ користуються загальноприйнятим понятійно-категоріальним апаратом, який у економічній науці відіграє ту ж роль, що й окремі слова в мовному спілкуванні між людьми.

Література

1. Реверчук С.К. Малий бізнес: методологія, теорія, практика. – К.: ІЗМН, 1996. – С. 15.
2. Мочерный С.В., Некрасов В.Н. Овчинников В.Н., Секретарюк В.В. Экономическая теория: Учебн. для вузов. – М.: БЭКМ, 2000. – С. 27.
3. **Економіка:** Учебн. по курсу "Экономическая теория"/ Под ред. А.С. Булатова. – М.: БЭКМ, 1977. – С. 3-12.
4. Маршалл А. Принципы политической экономии. – М.: Прогресс, 1983, т. 1. – С. 85.
5. Мочерный С.В. Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001.
6. Курс экономической теории/ Под ред. М.Н. Чепуриш, Е.А. Киселевой. – Киров: Изд-во АСА, 1996. – С. 39-41.
7. **Економіка:** Учебн. по курсу "Экономическая теория"/ Под ред. А.С. Булатова. – М.: БЭКМ, 1977. – С. 3-17.
8. Закон України "Про внесення змін до закону України "Про систему оподаткування"// Голос України. – 1997, 25 березня. – С. 6.
9. Закон України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами// Голос України. – 2000, 20 лютого.
10. Шбанкова Й.И. Философские принципы в научном познании. – Минск, 1974. – С. 19.
11. Радионова С.А. Принцип/ Новейший философский словарь. – Минск, 1999. – С. 544.
12. Кохановский В.П. Философия и методология науки. – М.: БЭКМ, 1999. – С. 213.
13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Соцэкгиз, 1962. – С. 489.

УДК 664.61

Доц. Т.В. Черничко, канд. екон. наук;

магістр Ю.С. Сербайло – Мукачівський технологічний інститут

СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ РИНКУ ХЛІБА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ)

Досліджуються основні стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Проведено аналіз ринку хліба та хлібобулочних виробів на рівні України та Закарпатської області.